ТИХИЙ ХУТІР

— Павле! Тобі ось листа з містечка передали...

Відповіді нема.

В кімнаті темно.

— Павле! Чи спиш? — гукнула дужче.

Із кутка полохливо зірвався сухий кашель, облетів усю кімнату й здивовано прохрипів:

— Що таке?

— На, читай.

Антоніна кинула листа і, сердито човгаючи чобітьми, вийшла.

Щось бубоніла під ніс, але Корнієнко не розчув.

Засвітив лампу.

На стільцях біля грубки знову розвішано пелюшки.

Глянув — і роздратовано бахнув стільцем.

Сказати Антоніні — знову сварка, сльози...

"А ну його к чорту",— заскреготав зубами й, обережно піднявши мокрі ганчірочки, обережно повісив їх на те саме місце.

Лист був зім'ятий, без штемпеля — по руках ішов — і тільки на конверті хтось розігнався олівцем:

Тихий хутір. Тов. Корнієнко

А в листі теж олівцем:

"Тов. Павле! Вгадай, хто це тобі пише. Тільки не дивися зразу на підпис. Я зараз випадково в Лукашівці. Сказали мені, що ти тут. На шостому році знову приведе доля побачитися. Приїзди сьогодні. Чекаю.

Згадай Жовтень, розбитий трамвай і Зіну.

P. S. Якщо приїхати не зможеш, то в неділю над вечір я сама буду в тебе".

Корнієнко підвів голову і зупинився поглядом на лампі — вогонь приковував.

А думки плинули в різні боки. Закрутилися. Піднялися завірюхою.

Хотів знову перечитати, але літери розсипалися перед стомленими очима, і він тільки пошепки повторив:

— Згадай Жовтень, розбитий трамвай... Зіну...

Ах, так! це ж вони удвох тоді лишилися! На бруку валялися мертві й ранені, кулі зойкали зрадливо, а Зіна, розпатлана, червона стискувала гвинтівку й напружено клацала затвором.

Коли ворожа лава облягла площу й треба було тікати, це ж вона, Зіна, міцно стиснула його руку, швидко поцілувала в щоку і, відштовхнувши від себе, кинула навздогін:

— Не здавайся!

З того часу він нічого не чув про неї й був певен, що її, запальну, тоді ж убито.

Згадалася невеличка постать у рудому кожушці, грубі риси обличчя, жучки-очі, такі швидкі й розумні...

— Ви, товаришу Павле, інтелігент, і ви не можете мене зрозуміти,— невгавуча, завзята Зіна.

... Крик, нервові різкі рухи, сиві пасма диму, суперечки, товариські "мордобої" — це Зіна.

... Рух — Зіна.

... І бурхливе почуття, перший могутній спів душі — теж Зіна.

Корнієнко скочив, бадьоро заходив по кімнаті.

"Пате-журнал" — згадав він і засміявся. Так її прозвали товариші: вона завжди перша приносила всі новини, вона все знала.

Двері рипнули...

— Вечеряти будеш?

Корнієнко дивився розгублено, не відповідав.

— Вечеряти будеш, питаю?

Кивнув головою і, підійшовши ближче, взяв Антоніну за руки.

— Та покинь, не до грання... Он дитина плаче.

— Антоніночко, не те, почекай... Це я листа одержав... Знаєш, до мене завтра гості приїдуть... Хороші гості.

Він весело ляпнув долонями й потер руки.

— Ну?

— Так от, Антоніночко, приготуй все як слід... Розумієш?

Антоніна мовчки слухала.

— Не надовго приїдуть. Може, переночують.

— Хто ж то? Родичі, чи як?

— Не родичі, а добрі знайомі.

— Та хто?

— Одна... панночка ...

Антоніна одвісила спідню губу й скоса глянула на Корнієнка.

Він помітив. Чекаючи запитань, скрутив цигарку й довго вовтузився над лампою — прикурював.

— Біжи хліви на ніч позачиняй,— кинула нарешті й зачовгала по кімнаті.

Другого дня, коли встав Корнієнко, в хаті було вже прибрано, і Антоніна поралася на кухні.

Важко грюкали двері — Антоніна сердита. Вона нічого більше не розпитувала, мовчки ходила й лише з-під лоба кидала підозрілі погляди на чоловіка.

А Корнієнко старанно гострив бритву й висвистував улюблену серенаду Брага.

— Та не свисти! За чортами скучив?

— Молчаніє, Антоніночко, молчаніє,— притиснув пальця до уст і роблено-фальшиво розсміявся.

Коли ж двері закрилися, досадно покрутив головою й плюнув.

Веселий настрій, що родився вранці, поволі вмирав.

Що ближче підходив час приїзду Зіни, то сильніше нервувався Корнієнко.

Особливо нервувала Антоніна. Сьогодні вона здавалася йому надто гидкою, і росла до неї злість. Старався опанувати себе. Знав, що коли терпець увірветься і він зачепить Антоніну, буде сварка.

А тоді пропаде весь день, пропаде й зустріч гостя. І скінчиться тим, що вона його вилає. Він же затихне й скориться, як це було вже не раз.

… А спомини чіплялися один за другий. Спомини кружляли метеликами і, осідаючи глибоко в душі, повзли й повзли, як та липка черва.

Сьогодні Корнієнко роздвоївся: за дверима десь там, надворі, був Корнієнко-юнак, що любив бурхливе життя й переможно крутив його за чуба, а тут у низенькій кімнаті, між грамофоном і пелюшками —

Корнієнко-обиватель, покірний і плаксивий, якого скрутило життя руками Антоніни.

Може, все, що було,— тільки "юний задор", поза, все брехня?

І почуття до Зіни, перший могутній спів душі — теж брехня?

Корнієнко не знав. Переплуталися думки, посипалися спогади... Одно тільки ясно — не вистачило мужності, не зумів бути дужим.

Так, це ясно: коли бурею замело батьківське майно, коли вбили брата, ворога радісно-червоних днів — це він раптом зупинився в шаленому льоті, подумав і, опустивши крила, пошкандибав назад.

А потім — пустка в душі, блукання, безпритульність, тиф...

Роздувало вітром сміття по степах, і зачепився Корнієнко в Тихому хуторі. Він не думав тут залишатися надовго, тільки хотів відпочити.

Хазяйка добра, хата чепурненька. В хаті віконця підсліпуваті, з надтріснутими й ловко підліпленими шибками. Штовхнеш — і підгнилі рямці роз'їхалися, а в обличчя струмком пестливий запах саду...

В Тихому хуторі життя спокійне.

Жовтень грізно проходив десь там, великими шляхами. Корнієнко чув його, чув — і не вірив...

Коли ж з'ясувалося, що всі шляхи зітруться, і буде Жовтень скрізь, в кожній щілині — закралася тривога. І тоді Корнієнко зрозумів, що він справді зайвий, що він проспав і що останній етап його відступу — Антоніна.

Але як це все розповісти Зіні? Чи зрозуміє вона його? Чи захоче слухати?

Корнієнко нервово потирав руки, палив цигарку за цигаркою й великими кроками міряв кімнату.

— Будемо чекати з обідом, чи як?

Антоніна покривала стола чистою скатеркою, звиклим рухом підбирала посуд, і мисочки жалібно дзенькали під її руками.

Цей дзенькіт теж дратував.

Корнієнко рішуче повернувся до неї, хотів щось сказати. Перед очима — міцна, кругленька постать, з-під червоної косинки товсті щоки, подушка тремтячих грудей...

Нове, інше, зовсім не те, що було, наче хто підмінив, наче вперше побачив.

— Так будемо, питаю? Вже пора.

Корнієнко стиснув щелепи.

— По-че-каємо,— поволі й тихо випустив крізь зуби.

Заверещало в колисці. Антоніна штовхнула його й клубочком покотилася до ліжка.

— Люу... люу... люу... Мовчи, бо батько битиме...

Розстебнула пазуху і, годуючи дитину, попливла з нею по кімнаті.

Корнієнко трепехнувся, мов батогом полоснули по спині. Потім схопив клаптик паперу, швидко почав писати.

— Антоніночко, я й забув, мені до Карпа треба забігти... Я швидко... Як приїдуть, ти вибачися й цю записку дай... Я швидко...

Схопив шапку й вибіг.

Біля Карпового перелазу він розгадливо потоптався й пішов межею в степ.

Зіна й цього разу не зрадила свою пунктуальність. Щойно присмерк підповз до вікон, вона шумно розчинила двері в похмурій хаті.

Назустріч першим виплив із сутінок накритий стіл і ошкірився в гостинній посмішці рядком мисочок.

— Ого! Що це у вас, христини чи родини? — розсипала дзвоники сміху й привіталася.

Низенька кімната насупилася: цей рухливий гість потривожив спокій і розбудив дитину.

— Ага, це ваш синок?

— Мій і Павлів,— серйозно відповіла Антоніна.

— Так, так, знаю. Мені вже все розповіли... — і, вхопивши за носа дитину, знову розсміялася, пильно пронизуючи поглядом маленьке обличчя.

— А де ж товариш Павло?

— Вибіг тут до сусіди... Зараз прийде. Тут вам записку лишив.

Зіна розгорнула:

"Вибач мені, але не чекай, не прийду... Не можу, зрозумій. Знаєш, Зіно, коли загасити вогонь і не придушити ґноту, свічка сильно начадить. От такий же ґніт у мене в душі чадить... Не можу.

Зрозумій...".

Зіна ще раз перечитала, потім схопила олівця і вгорі черкнула резолюцію:

"Інтелігент. Ганчірка".

— Ну, прощайте ... Бажаю всього найкращого.

Антоніна заходилася:

— Та куди ж ви? Почекайте. Ночувати ж будете...

— Ні. Нема часу,— і, попрощавшись, швидко вийшла.

Антоніна повела плечима й здивовано застигла серед хати.

Було вже зовсім темно, коли постукав Корнієнко.

Антоніна жбурнула в нього лайкою й розходилася на всю хату. А Корнієнко, мов побитий пес, тихенько сів біля столу і, не одриваючись од лампи, довго дивився на вогонь. Чекав, поки вгамується жінка.

— Посміховище з мене робити? Потаскух у гості кличеш, а потім сам тікаєш? — І зайшлася слізьми.

Він раптом підвівся й трахнув кулаком по столі так, що мисочки полохливо затремтіли і з плачем покотилися долі.

Антоніна враз замовкла.

Але сварня затяглася до півночі, і Корнієнко вже не міг заснути...

...Вдосвіта заверещали півні — і поповзла ніч у байрак.

Тоді Корнієнко схопився, розгорнув записку, перечитав іще раз.

Боляче стало. Засвербіло в горлі до сліз. Швидко почав одягатися.

— Ти куди?

— Не твоє діло.

— Куди? — скочила з ліжка і вчепилася, мов звірятко. Очі били полум'ям одчаю, пекучого благання...

Ще хвилина — і Корнієнко повинен скоритися.

Зрозумів.

Раптом схопив її в обійми і... вагаючись... через хвилину щосили відкинув на постіль.

Бігла за ним через весь двір, але він не оглянувся...

До містечка було десять з "гаком".

Корнієнко прийшов стомленим і лише тут, в канцелярії виконкому, де йому сказали чекати Зіну, він згадав, що зовсім непідготовлений до

зустрічі: всю дорогу думав про Антоніну, про те, що може статися за його відсутність.

Стурбовано покрутив головою: "От зараз вона може ввійти"...

І Зіна ввійшла — стрункa, рішуча, з портфелем під пахвою.

— А-а-а?.. Здоровенькі були.

— Товаришко Зіно, вибачте і зрозумійте ж...

— Вибачаю й розумію. Це колись я не могла зрозуміти, чому ви з нами, а тепер... тепер я вас цілком розумію.

Корнієнко тільки відкрив рота, щоб сказати — Зіна перебила:

— Ну, мені ніколи — по району їду. Прощавайте...

Скочила на воза й привітно усміхнулася.

Він довго дивився вслід...

Потім схилив голову й помаленьку пішов назад — стежкою на Тихий хутір.

Харків, 1923